

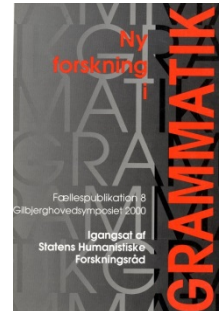
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Ægtefæller og andre umistelige besiddelser

Forfatter: Solvej Ettrup

Kilde: C. Bache, S. Becerra Bascañán, M. Mosegaard Hansen, L. Heltoft og H. Jansen (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 8, 2001, s. 55-72

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 2001

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ægtefæller og andre umistelige besiddelser

Solvej Ettrup

1. Indledning

Inden for lingvistik er der stor fokus på begrebet **verbal valens**, men der er mange forskellige tilgange. I denne artikel beskriver jeg min metodologiske tilgang, den “pronomielle metode” (PM), som givetvis har både fordele og ulemper i forhold til andre metoder. Først skitseres ideen bag den pronomielle metode, sådan som jeg bruger den, og derefter følger lidt om valensen for “aggressive” og “kærlige” verber i konstruktioner hvori indgår umistelige besiddelser.

2. Den pronomielle metode og ordbogen PROTON

Den pronomielle metode blev udviklet i perioden fra 1986 til 1992 af en gruppe forskere ved Det katolske Universitet i Leuven med Karel van den Eynde som primus motor. Det er med dette metodologiske grundlag, at den elektroniske ordbog PROTON beskriver de franske verbers valens¹ i form af en leksikalsk database, der består af pronominalparadigmer, som er størrelser med minimal reference, nemlig pronominer (eller proformer, se senere i dette afsnit). Mellem disse såkaldt **proportionelle** pronominalparadigmer og de tilsvarende leksikalske (ikke-pronomielle) valensled eksisterer der ifølge **proportionalitetskriteriet** en konstant og proportional relation.²

-
1. Valensen svarer til prædikatorens ikke-kategorispecifikke potentiale, dvs. at verbal valens svarer til de kombinatoriske muligheder, verbet har af valensled. De frie tilføjelser, som ikke styres af prædikatoren, hører ikke med til valensen, da de kan føjes til en hel kategori af prædikatorer, fx led der generelt kan optræde i forbindelse med ethvert verbum, såsom nægtelser og tids-, steds- og mådesadverbier.
 2. Her betyder “konstant”, at en hvilken som helst ændring i pronominalparadigmet medfører en (tilsvarende) ændring af mindst en af de leksikalske størrelser og vice versa. Ligesom med “konstant”, bruges termen “proportional” her i en ikke-matematisk sammenhæng. Den indi-

Lad mig først lige præsentere mit typeeksempel med relationen mellem pronominalparadigmet {elle, la, lui,...} og den leksikalske størrelse '*reine*' 'dronning'. Fællestrækkene er [konkret, human, femininum, singularis]. Men relationen er proportional pga. den leksikalske størrelses ekstra træk, nemlig den sociale funktion, som en dronning har, at hun er en royal person, osv. Denne leksikalske semantik ligger derimod ikke i paradigmet, som derfor repræsenterer et meget stort antal leksikalske enheder med trækkene [konkret, human, femininum, singularis], for eksempel *ma fille* 'min datter', *Maja Elstrup*, *cette adorable génie* 'dette vidunderlige geni', osv., hvorfor paradigmet er at betragte som en variabel.

Proformer er fællesbetegnelse for alle pronominer og visse adverbier såsom *ici* 'her' og *là* 'der'. Disse proformer udgør en lukket og begrænset klasse og kan danne grammatisk korrekte sætninger sammen med verbet.

PROTON er blevet integreret i computeroversættelsessystemet Siemens Metal. En tilsvarende, men dog mindre database er blevet implementeret for dansk (OVD, 1994-8), russisk (Soldatjenkova 1996) og japansk (Cormo 1998). Samme metode er anvendt på kinesisk (Zhao 1995).

2.1. Sætningens opbygning

En sætning er ifølge dependensgrammatikken en mængde elementer, imellem hvilke der eksisterer dependensrelationer.

Dette net af dependensrelationer udspændes rundt om sætningskernen (normalt verbet, men også nogle gange rundt om et andet led, fx rundt om et substantiv eller et adjektiv), som ikke alene bestemmer valensleddenes kvantitet men også deres kvalitet, idet den styrer nogle træk, som reflekteres i såvel pronominerne som i de leksikalske størrelser. Dette gør det muligt på systematisk og udtømmende³ måde at be-

kerer, at trækkene (de semantiske) for et givent pronominalparadigme udgør en ægte delmængde af trækkene for de leksikalske størrelser.

3. Antallet af prædikatorer er begrænset, ligesom antallet af pronominalparadigmer og antallet af pronominer i hvert pronominalparadigm.

skrive deres kombinationer med prædikatoren, nemlig at beskrive valensen. Alt dette foregår på et første niveau, nemlig **sætningsniveauet**. På de underliggende niveauer, **syntagmeniveauerne**, kan der være valensled fra det foregående niveau, som nu bliver en ny kerne for afhængige led (her er afhængighedsforholdet dog ikke altid et valensforhold), osv. fra niveau til niveau, indtil alle sætningens størrelser er analyseret en for en, som havende en funktion på et af nettets niveauer, hvilket grafisk er repræsenteret som et knudepunkt i et **træ** (fx et af Tesnières stemmaer). Det sidste analyseniveau er **ordniveauet**.

2.2. PMs tilgang

PMs tilgang er af **semasiologisk** karakter, dvs. at man regner med, at forskellene ligger i selve ordene og ikke i begreberne, hvilket er kendetegnende for en **onomasiologisk** tilgang.

Man tager udgangspunkt i det skrevne eller sagte, nemlig en form i en eller anden kontekst.⁴ Formen, altså selve ordet, udgør et oplagt analyseværktøj.

2.3. Er PMs opdelinger for grovkornede eller måske for finmaskede?

Som nævnt ovenfor er det kombinatoriske potentiale begrænset i analysen af de pronomielle sætninger, og på grund af rekursiviteten har vi analysen af indlejrede konstruktioner, hvilket giver os en udtømmende og derfor ingenlunde for grovkornet analyse. De algebraiske formler, som PM opstiller, beskriver sprogets syntaktiske basisstrukturer, og alt hvad der ikke kan forudsiges ud fra disse formler udgør tilføjelser, som skal analyseres ved hjælp af andre distributionskriterier. Fx H. Seilers adjektivkriterier (1986), illustreret i Eynde & Durme (1998: 160-161): Tre distributionsskemaer for de tre homonymer af *maison* 'hus'. Her ses det, at 1) et almindeligt, konkret hus, som det jeg selv bor i, 2) et fyrstehus som *la maison de Saxe Cobourg* og 3) et abstrakt handelshus hver især klassificeres efter deres kombinatoriske potentiale af adjektiver.

Er en sådan udtømmende analysemetode så for finmasket? Umiddelbart ville det lyde som en selvmodsigelse, at en analyse er **for finma-**

4. Det er først, når de står i en kontekst, at ordene har en egentlig betydning.

sket, men det giver reelt mening ikke at lave for mange opdelinger, ikke alene af pædagogiske årsager, men også for helhedens skyld. Faktisk er PM stadig under udvikling (selv om den for længst har nået et stade, hvor den er yderst anvendelig). En del lingvister er i færd med at finpudse den ved at samle beslægtede underopdelinger. Fx er jeg selv i gang med at analysere en bestemt type af grupper, nemlig **les groupes de formulations liés** (grupper af "linkninger", som jeg kommer ind på senere). I det videre arbejde med klassifikationen anvendes undertiden forskellige tests, fx til undersøgelse af aktionsart, hjælpeverber og passivkonstruktioner.

Alt i alt går PMs fremgangsmåde ud på først at undersøge sproget på en udtømmende måde for så at tilegne sig en sammenhængende, formel viden om det. Derefter findeler man i mere detaljerede distinktioner for til sidst at samle læsningerne i klasser med fællestræk, fx af semantisk art.

2.4. Skelnen mellem homonymer og polysemer

Mange lingvister taler om homonymi-polysemi-skelnen. Fx giver P. Hopper & E. Traugott i *Grammaticalization* (1993: 69-72) følgende engelske eksempel:

... the form "bachelor" would express four separate lexical items ... rather than a single four-ways ambiguous lexical item. In other words, they would be "homonyms" exhibiting conceptual unrelatedness despite sameness of form To put it another way, it is now widely recognized that one form can be ambiguous either because it has two or more unrelated meanings associated with it (homonymy), or because it has two or more related meanings associated with it (polysemy)".

Men i denne diskussion glemmer man, at der er en hel skala af betydningsbeslægtethed, jf. fx verbet *doubler* (forkortet og omformuleret uddrag fra PROTON med mine oversættelser):

Inf.+ nr.	DOUBLER [1] ('at fordoble')
Ex.	<i>doubler une consonne</i> ('at fordoble en konsonant')
Suj.	je, nous, on, qui, (que), elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci, (ça)
Obj.	ceci, la, le, les, en Q, que, celui-ci, ceux-ci, ça

- Inf.+ nr. DOUBLER [2] ('at fore')
- Ex. *doubler un vêtement* ('at fore noget tøj')
- Suj. je, nous, on, qui, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci
- Obj. ceci, la, le, les, en Q, que, celui-ci, ceux-ci, ça
- Prép. de
- PP 0, l'un l'autre, ceci, quoi, celui-ci, ceux-ci
- Inf.+ nr. DOUBLER [3] (*se doubler de* 'at ledsages af')
- Ex. *compliment qui se double d'une moquerie* ('lykønskning som ledsages af spotske bemærkninger')
- suj. que, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci, ça
- Prép. de
- PP quoi, celui-ci, ceux-ci, ça
- Inf.+ nr. DOUBLER [4] ('at overhale')
- Ex. *voiture qui double une charrette* ('bil som overhaler en kærre')
- Suj. je, nous, on, qui, que, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci
- Obj. 0, te, vous, qui, la, le, les, en Q, que, celui-ci, ceux-ci, l'un l'autre, se réc.
- Inf.+ nr. DOUBLER [5] ('at gå om', også *redoubler*)
- Ex. *doubler une classe* ('at gå en klasse om')
- Suj. je, nous, on, qui, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci
- Obj. 0, la, le, les, en Q, que, celui-ci, ceux-ci
- Inf.+ nr. DOUBLER [6] ('at fordobles')
- Ex. *le chiffre a doublé* ('tallet fordobledes')
- Sub. que, ceci, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci, ça
- Inf.+ nr. DOUBLER [7] ('at dublere (i teater)/ eftersynkronisere')
- Ex. *personne qui double un acteur* ('person som dublerer en skuespiller')
- Suj. je, nous, on, qui, elle, il, ils, celui-ci, ceux-ci
- Obj. te, vous, qui, la, le, les, en Q, celui-ci, ceux-ci, l'un l'autre, se réc.

Ovenfor ses det, at der er én monovalent betydning ([6]), fem divalente betydninger ([1], [3], [4], [5], [7]) og én trivalent betydning ([2]) af verbet. Lad os se på DOUBLER [1]. En sætning, fx:

(1) **Solvej a doublé les prix** 'Solvej fordoblede priserne'

udgør sammen med sine **reformulations**:

(1a) **Je les ai doublés** 'Jeg fordoblede dem'

(1b) **Ils sont doublés par moi** 'De blev fordoblet af mig'

en **groupe de formulations**, når der er bi-implikation (ækvivalens) mellem to vilkårlige pronominal-sætninger fra gruppen, hvilket altid

er tilfældet mellem aktiv (1a) og passiv (1b). Ekstraposition (1c) og dobbeltmarkering (1d) er nogle generelle, systematiske og forudsigelige mekanismer og betragtes hverken som selvstændige “formulations” eller som “reformulations”, eftersom referenternes funktion bibeholdes:

- (1c) **C'est moi qui les ai doublés** ‘Det er mig, som fordoblede dem’
 (1d) **Moi, je les ai doublés ... etc. ...** . ‘* Mig, jeg fordoblede dem’/
 ‘Jeg fordoblede dem’

I en “groupe de formulations”, er der meningsidentitet mellem alle pronominalsætningernes prædikater.

Derimod er der tale om en **groupe de formulations liés** (linkningen), når der kun er mono-implikation, det vil sige ved delvis identitet mellem prædikaterne, som fx mellem DOUBLER [1] og DOUBLER [6]:

- (1a) **Je les ai doublés** ‘Jeg fordoblede dem’
 (2) **Ils ont doublé (les prix ont doublé)** ‘De fordobledes, priserne’.

En anden relation man kan se på er sammenhængen mellem et verbs forskellige læsninger og de afledte substantiver. Her kan man sammenligne *doubler* ovenfor med substantiverne *double*_{-DOUBLER [1]} (‘kopi’, ‘det dobbelte’), *doublé*_{-DOUBLER [2]} (‘dublé, fx af guld’), *doublet*_{-DOUBLER [2]} (‘doublet (af sten, ord eller ting)’), *doublement*_{-DOUBLER [6]} (‘fordobling’), *doublure*_{-DOUBLER [2]/[7]} (‘for (i tøj); (teater-)doubleant’), *doubleur*_{-DOUBLER [5]} (‘elev som går en klasse om’), *doublage*_{-DOUBLER [2]/[7]} (‘foring’; ‘eftersynkronisering’). Det ses, at meningen er i det relationelle netværk. Mere om skelnen mellem substantiver i Schøsler & Talbot (1995: 158), om skelnen mellem udtryk og om pronominet *les* i Durme & Schøsler (1998: 123-7).

3. Linkninger

En **formulation** består af en prædikator og mængden af de paradigmer den styrer samt markering af disse paradigmers referentielle træk (angivet ved hjælp af en optegnelse over paradigmets pronominer) og af om de er obligatoriske eller fakultative. En formulation udmærker

sig ved at have en relation, **reformulation**, som relaterer den til andre ækvivalente formuleringer i en **groupe de formulations**, jf. (1a) – (1b) ovenfor.

I en **groupe de formulations liés** (linkninger) derimod er de enkelte elementer lidt løsere forbundet, idet der som sagt kun gælder implikation én vej: Når *jeg fordobler priserne*, er det klart, at *priserne* dermed bliver dobbelt så høje, altså *fordobles*, men man kan ikke omvendt slutte ud fra, at *priserne fordobles*, at det er mig, der sørger for det, altså at **jeg fordobler priserne**. Dette angives logisk med:

(3) **Jeg fordobler priserne fi Priserne fordobles**

Denne type linkninger kaldes for **permutation + reduktion**. En anden type linkninger, hvis navn er **merging**, har en undertype, som består af konstruktioner hvori indgår "aggressive" eller "kærlige" verber i forbindelse med umistelige besiddelser.

3.1. Konstruktioner med "aggressive" og "kærlige" verber i forbindelse med umistelige besiddelser

Termen **umistelige besiddelser** dækker over mange forskellige ting, idet det kan være alt lige fra legemsdele, såsom *ben*, *involve* og *øjne*, til *hår*; *negle*, *stok* og *briller* samt visse beklædningsdele og andet (mere herom senere). "Aggressive" og "kærlige verber" kan også være lidt svære at forstå. Det er verber, hvor den som udfører verbalhandlingen har en aggressiv/kærlig hensigt.

Tre konstruktioner, jeg bl.a. ser på, er konstruktioner af typen (4a) - (4c), hvor verbet er aggressivt, *mordre* 'at bide', og den umistelige besiddelse er legemsdelen *genou* 'knæ':

- (4a) **Je le mords au genou** [jeg ham_{akk.} bider i knæet_{lok.}] 'jeg bider ham i knæet'
 (4b) **Je lui mords le genou** [jeg ham_{dat.} bider knæet_{akk.}] 'jeg bider ham i knæet'
 (4c) **Je mords son genou** 'jeg bider hans knæ'⁵

5. Analyse af tilsvarende danske konstruktioner findes i Schøsler & Kirchmeier-Andersen (1997).

hvor **possessor**'en ("ejeren" af legemsdelen) er repræsenteret i henholdsvis et direkte objekt (*le*) (4a), et dativobjekt (*lui*) (4b) og en determinativ (*son*) (4c), og **possessum** (det "ejede" – den legemsdel, der er tale om) i henholdsvis et lokativobjekt (*au genou*) (4a) og to forskellige direkte objekter (*le genou*) (4b) og (*son genou*) (4c).

Jeg medtager også konstruktioner af typen:

- (4d) **Je mords le genou à Luc** [jeg bider knæet til Luc_{dativ}] 'jeg bider Luc i knæet'
 (4e) **Je mords le genou de Luc** [jeg bider knæet Lucs_{genitiv}] 'jeg bider Lucs knæ'

med leksikaliserede varianter af dativ (4d) hhv. genitiv (4c). For overblikkets skyld har jeg stillet det op i følgende figur, hvor de spørgende pronominer (*à qui?* 'hvem?' *où?* 'hvor?' og *quoi?* 'hvad?')⁶ bruges til identifikation af possessor og possessum, som jeg har tegnet små hhv. store ringe omkring:

<i>Je</i> (<i>le</i>) <i>mords</i> (<i>au genou</i>) <i>QUI?</i> <i>OÙ?</i> [ejer] [del]	<i>Je</i> (<i>lui</i>) <i>mords</i> (<i>le genou</i>) <i>À QUI?</i> <i>QUOI?</i> [ejer] [del]	<i>Je mords</i> (<i>son genou</i>) <i>QUOI?/OUI?</i> [[ejer] del]
<i>Figur 1</i>	<i>Je mords</i> (<i>le genou</i>) (<i>à Luc</i>) [del] [ejer]	<i>Je mords</i> (<i>le genou de Luc</i>) [(del) ejer]

I tredje konstruktionstype, som (4c) viser, er possessor og possessum altså smeltet sammen (eng.: *merged*) til ét objekt for *mordre* 'bide'.

6. I PM bruges *qui?* til at identificere et animeret objekt, *où?* til en stedsangivelse, *à qui?* til et dativobjekt og *quoi?* til et inanimeret objekt.

For at godtgøre, at her er tale om en **groupe de formulations liés** minder jeg om den ensidige implikationsrelation, fx (4b) fi (4c) og ikke omvendt, jf. Ettrup (1998: 75).

Særligt konstruktionstypen svarende til (4b) har fanget min opmærksomhed, (og i denne artikel vil jeg begrænse mig til at beskrive den) da den har mange variationer i mit tekstmateriale. Fx synes dobbeltmarkeringer at være ret hyppige (se A-B nedenfor).

A) Hvor dativobjektet både er repræsenteret vha. dativpronominet og *à* + styrelse. I første eksempel er det en sammenligningskonstruktion og i de to følgende er det ekstrapositioner. I (5d) er dobbeltmarkeringen svær at få frem i den danske oversættelse, men jeg har understreget i det franske eksempel. I (5e) er possessoren først dobbeltmarkeret vha. to dativer, og derefter to ikke-dativ-markeringer af "hende". [Se endvidere eksempel (6c^v), hvor der også er dobbeltmarkering]:

- (5a) **Brunet lui caresse doucement la crâne, comme à une bête ...**
 'Brunet aer ham/hende blidt på panden, som var hun/han en hund'
- (5b) – **On devrait se réunir et lui caresser la gueule, à ce salaud!**
 'Vi burde rotte os sammen og smadre kæften på hende/ham, det svin!'
- (5c) – **jeg vais lui frotter les oreilles, à ton mari ...**
 'jeg vil gnubbe ham på ørerne, din mand. Betyder at skælde ham ud'.
- (5d) **Elle se rendait pas compte Mme Pélissier qu'elle lui cassait carrément le travail à Alicia avec son interdiction.**
 'Hun indså ikke, fru Pélissier, at hun med sit forbud fuldstændig spolerede Alicias arbejde'.
- (5e) **Moi, je m'en contrefiche qu'on lui_{dativ} abîme son maquereau à cette demoiselle_{dativ} ... celle-là_{ekstra1: ikke-dativ}, comme poule_{ekstra2: ikke-dativ}, alors!**
 'Jeg er altså bedøvende ligeglad med at man/vi smadrer denne frøkens alfons ...hende der's, luderens!' (*poule* 'høne', bruges som kærlig omtale af luder).

B) En anden type dobbeltmarkering er en sammenblanding af typer-

ne (4b) og (4c), hvorefter formlen bliver: Subjekt + *lui/leur* + verbal + possessiv artikel + possessum. Af de ca. 50 forskellige umistelige besiddelser, der er i mit tekstmateriale, er en snes stykker særligt løst knyttet til possessoren, man kunne måske kalde dem "let mistelige umistelige besiddelser":

- (6a) *chemise, pantalon, veste, caracao (caraco)...*,
 'skjorte, bukser, vest, kort dameundertrøje', (dvs. alle beklædningsdele, der måske opfattes som mere eller mindre umistelige i analogi med legemsdele)
- (6b) *passport, sac, épaulette, masque, voile⁷, croix, couverture, bague...*,
 'pas, taske, skulderstrop, maske, slør, kors, dække, fingerring' (dvs. ting, man på den ene eller anden måde **har** på sig, og som måske også opfattes som "ønskeligt umistelige")
- (6c) *femme, danseur, viande, tasse, litanie, baraque, salon...*,
 'hustru, danser, kød, kop, opremsning, barak, dagligstue', (dvs. ting, possessorerne i de givne eksempler nødtigt ville skille sig af med).

Da gruppen (6c) er lidt broget, giver jeg fem illustrerende eksempler:

- (6c^I) *Et là-dedans l'Arthur gueulait fort, d'être en même temps blessé et cocu*
 'Og derinde skrålede Arthur højt over på en gang at være såret og bedraget' (fortsættes med beskrivelse af, hvad han kunne have ønsket ugjort, nemlig:),
et de ce qu'on lui avait abîmé sa femme
 'og over at man havde tilsmudset hans kone'.
- (6c^{II}) *Elle valsait comme une folle quand le sous-officier, qui avait jeté son dévolu sur elle, vint lui arracher son danseur.*
 'Hun valsede som en gal, da underofficeren, som havde kastet sine øjne på hende, kom og rev hendes dansepartner fra hende' (Jeg forstår det sådan, at hun nød at danse med sin dansepartner, og derfor helst ikke ville have været af med ham).

7. Kunne også placeres under (6a).

(6c^{III}) *Il me fixait comme un maître vous fixe quand on vient de lui casser sa tasse ... à laquelle il tenait le plus.*

‘Han holdt mig fast, som en herre/husbestyrer holder én fast, når man lige har smadret ... hans yndlingskop’. (Den kop, man holder aller mest af, ønsker man ikke, skal blive ødelagt).

(6c^{IV}) *Je lui casse sa litanie j'en ai ras le bol*

‘Jeg stopper ham i hans evindelige opremsning, fordi jeg er ved at få spat af den’.

(6c^V) *Nous passions dans cette petite salle de jeux improvisée des soirées entières, surtout pendant l'hiver, quand il pleuvait, pour ne pas lui abîmer ses grands salons au patron*

‘Vi gik ind i dette lille værelse, hvor vi aften efter aften, især om vinteren, når det regnede, fandt på lege, for ikke at ødelægge værtens store stuer (for ham)’ (de ville undgå det for possessorens skyld).

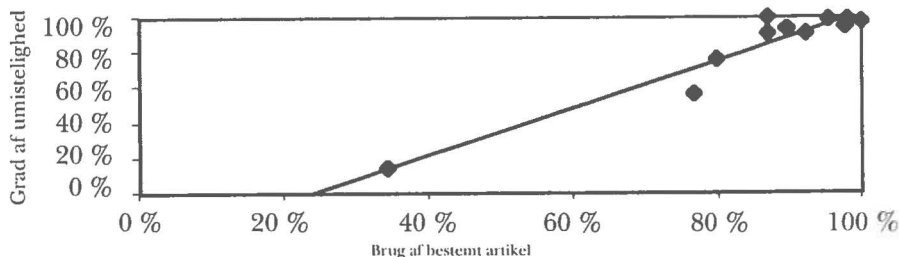
Den type af umistelige besiddelser, som er anført i (6a) - (6c), og som jeg ynder at kalde “Ægtefæller og andre mistelige umistelige besiddelser” skiller sig ud fra legemsdele ved alvoren bag det at miste dem. Man mister dem typisk ved et “mindre uheld”, fx at man glemmer dem et sted eller nogen stjæler dem fra en, i modsætning til den mere blodige hændelse at man mister en eller anden legemsdel. Umiddelbart virker det måske inkonsekvent at tale om flere forskellige måder at miste umistelige besiddelser på, men det skyldes som sagt termen *umistelige besiddelser*, som mange desværre har en alt for “god” intuitiv fornemmelse af hvad dækker, men deres navn skyldes paradoksalt nok at det er besiddelser, man rent faktisk godt kan miste – på en mere eller mindre drabelig måde.

I mit tekstmateriale synes det klart, at der er en sammenhæng mellem graden af “umistelighed” og artikelvalg. Lad mig først lige lave en semantisk opdeling af possessum:

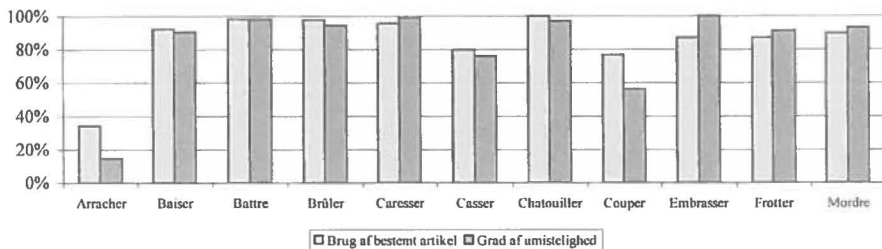
- 1) Legemsdele (alt! lige fra tindinger og lægmuskler til involde, i alt ca. 500 eksempler inkl. gengangere), som klart alle er typiske umistelige besiddelser.
- 2) Ord, som ikke er prototypiske umistelige besiddelser, da de semantisk adskiller sig så meget fra legemsdele o. lign., at de normalt ikke ville opfattes som umistelige besiddelser. Og

- 3) En gruppe ord, som jeg er i tvivl om. Det er typisk ord, som minder om "abstrakte legemsdele", såsom *âme* 'sjæl' og *esprit* 'ånd', men også ord som *secret* 'hemmelighed', *promesse* 'et løfte', *mot* 'ord', *gémissement* 'jamren', *sourire* 'smil' og *aveu* 'tilståelse'.

Det viser sig, at der er nogenlunde ligefrem proportionalitet (i matematisk forstand) mellem brugen af bestemt artikel og brugen af legemsdele, forstået på den måde at verber, der har et lavt/højt antal procent bestemte artikler i possessum, tilsvarende har lavt/højt antal procent legemsdele. I en undersøgelse, jeg har foretaget af verberne *arracher* 'rykke/rive af', *baiser* 'kysse', *battre* 'slå', *brûler* 'brænde', *caresser* 'kærtregne', *casser* 'brække', *chatouiller* 'kilde', *couper* 'skære/hugge af', *embrasser* 'kysse, omfavne', *frotter* 'gnide, frottere' og *mordre* 'bide', ses en tydelig positiv korrelation mellem et vilkårligt af verbernes tendens til at have en legemsdel (altså meget umistelig) som umistelig besiddelse (se lodrette akse i nedenstående figurer) og have bestemt artikel som determinativ til de umistelige besiddelser. Punkterne, som på *Figur 2* hver repræsenterer et af de elleve verber, ligger alle tæt på den bedste rette linje, og søjlediagrammerne i *Figur 3* viser det samme, idet søjlerne parvis er ca. lige høje:

Figur 2.

Figur 3.

I de eksempler, hvor der ikke er brugt bestemt artikel ved possessum, drejer det sig altså om ting, der typisk er mere løst knyttede til possessor end legemsdele. Her er til gengæld possessiv artikel meget dominerende, hvilket har den pragmatiske årsag, at man vil sikre sig en markering af tilhørsforholdet, som jo ellers er mest tydeligt ved legemsdele, hvor der praktisk talt aldrig bruges possessiv artikel.

3.2. Pronominalsætningernes produktivitet

Af mine 784 forskellige eksempler er 512 (~ 65%) på formen:

(7) Subjekt + dativobjekt_{lui/leur} + verbal + objekt_{possessum i leksikalsk udfyldning}

Der er ikke umiddelbart nogen restriktioner på (7)-eksemplerne, som forekommer i mange variationer. Alle mulige legemsdele er repræsenteret (også andre umistelige besiddelser, som jeg dog ikke tager med her), alle verberne forekommer og i alle former, her présent, passé simple, imparfait og infinitif, subjekterne kan både have leksikalsk og pronominal udfyldning, som igen kan have stort set alle mulige træk. Følgende otte eksempler er et bredt udsnit, der viser denne diversitet:

- (7a) [... *Léon*]_{S: leksikalsk, human} *lui baisa la main ...*
 ‘... Léon kyssede hende/ham på hånden ...’
- (7b) ... [*sa large queue*]_{S: leksikalsk, animeret} *lui bat les jambes*
 ‘... dens store hale basker hende/ham på benene’
- (7c) ... *elle posa [la question qui]*_{S: pronomener der viser tilbage til inanimeret} *lui brûlait les lèvres*
 ‘hun stillede spørgsmålet, som brændte hende på læberne’
- (7d) [*Il*]_{S: pronomener, human} *lui caressa la nuque ...*
 ‘Han kærtegnede hende/ham i nakken ...’
- (7e) [*je*]_{S: pronomener, human} *lui casse les reins ...*
 ‘jeg slår hende/ham i nyrerne ...’
- (7f) ... [*mes cheveux*]_{S: leksikalsk, umistelig besiddelse} *lui chatouillent le nez ...*
 ‘... mit hår kilder hende/ham i næsen ...’
- (7g) ... [*il*]_{S: pronomener, human} *tente de lui couper la gorge*
 ‘... han forsøger at skære halsen over på hende/ham’
- (7h) [*Elle*]_{S: pronomener, human} *lui embrasse l'épaule ...*
 ‘Hun kysser hende/ham på skulderen ...’

Derimod er der ikke et eneste eksempel på formen:

- (8) Subjekt + objekt_{possessum i pronominal udfyldning} + verbal + dativobjekt_{åstyrelse}

som følgende tænkte sætning kunne have været et eksempel på:

- (8a) ??? Il le_{son genou} **mord** à Luc

og under fem procent af eksemplerne (heraf under en fjerdedel med legemsdele) er på formen:

- (9) Subjekt + objekt_{possessum i pronominal udfyldning} + dativobjekt_{lui/leur} + verbum,

og der er ikke særlig mange variationer: Subjektet er i alle mine eksempler et pronomen, som refererer til en person, men til gengæld forekommer verberne i en del forskellige tider, dog kun i présent, passé simple eller infinitiv i forbindelse med legemsdele, og i (9e) er referencen til objektspronomet i **efterstillet** ekstraposition:

- (9a) [J]_s 'attrape son autre main et la lui **embrasse** ...
'Jeg griber hendes/hans anden hånd og kysser hende/ham på den ...'
- (9b) [elle]_s lui prit la main et la lui **baisa** ...
'hun tog hende/ham i hånden [hendes/hans hånd] og kyskede hende/ham på den ...'
- (9c) [Je]_s pris sa vieille main et la lui **embrassai**
'Jeg tog hendes gamle hånd og kyskede hende på den [... og kyskede den]'
- (9d) Qu'est-ce qu'il a dit le docteur, il a les ongles trop longs [tu]_s devrais les lui **couper**
'Hvad lægen sagde? Han har for lange negle du burde klippe ham dem [= klippe dem]'
- (9e) Maintenant, [je]_s voudrais les lui **arracher**, ses yeux, oui, je les écraserais avec le pied, comme ça!
'Nu har jeg lyst til at rive dem ud på ham, hans øjne, ja, jeg ku' kvase dem med foden, sådan her!'

Så hypotesen om at sætningerne på formerne (7) - (9) er produktive, (se Leclère (1995: 179ff)) vil jeg sætte spørgsmålstegn ved og i stedet

foreslå, at [dativobjekt_{lui/leur} ... objekt_{possessum i leksikalsk udfyldning}], fx det indrammede i *Je [lui] mords [le genou]*, tilsammen udgør et diskontinuert syntagma, og at verbet således er divalent (og ikke trivalent) i analogi med verbet i sætningen *Je le_{son genou} mords* 'Jeg bider det_{knæet}'.

4. Konklusion

I det foregående har jeg opridset principperne bag den pronomielle metode, som er min metodologiske tilgang, når jeg vha. pronominer og pronominalparadigmer analyserer prædikatorer og valensled på en fuldstændig, konsistent og let tilgængelig måde (syntaktisk-semantisk set).

Umistelige besiddelser, som er vigtige i analysen af mine linkninger af typen "merging" defineres som den type konstituent, som indgår på possessums plads i konstruktionerne af typen (4a) - (4c) inkl. de forskellige variationer af (4b) omtalt i afsnit 3.1. De kendetegnes ved faktisk at være **mistelige** på trods af navnet, men det drejer sig altid om, at de set fra possessors synspunkt er **uønskeligt mistelige** eller **ønskeligt umistelige**.

Artikelbrugen ved umistelige besiddelser viser en klar tendens til, at bestemt artikel hovedsageligt anvendes ved umistelige besiddelser, som er legemsdele, dem der er tættest knyttet til possessor, og som man derfor ikke behøver at markere tilhørsforholdet på vha. possessiv artikel.

Endelig har jeg opstillet hypotesen om, at konstruktionerne slet ikke er helt så levende som påstået af fx Leclère (1995), og at dativobjektet_{lui/leur} sammen med objektet_{possessum i leksikalsk udfyldning} udgør ét diskontinuert syntagma.

Henvisninger

Blanche-Benveniste, C., J. Deulofeu, J. Stefanini & K. V. D. Eynde (1984).

Pronom et syntaxe. L'approche pronominale et son application au français.

Paris: Selaf.

Cormo, C. (1998). *On Valency and Sense Distinction of Japanese Verbal Pre-*

- dicators. A Constructivist Approach.* Ph.d.-projekt ved Katholieke Universiteit Leuven, Departement Linguistiek.
- Daugaard, J. (ed.) (1995). *The Pronominal Approach applied to Danish, Russian and Chinese.* Odense Working Papers in Language and Communication 8. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Daidsen-Nielsen, N. (ed.) (1996). *Sentence Analysis, Valency, and the Concept of Adject.* Copenhagen Studies in Language 19.
- Durme, K. V. (ed.) (1997). *The Valency of Nouns.* Odense Working Papers in Language and Communication. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Durme K. V. & L. Schøsler (eds.) (1998). *Studies in Valency IV.* Rask Supplement Vol 8. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Ettrup, S. (1998). PM og linkninger. C. Bache, L. Heltoft & M. Herslund (eds.): *Ny forskning i grammatik* 6. Odense: Odense Universitetsforlag. 63-79.
- Eynde, K. V. D. (1998). From Verbal to Nominal Valency: Some Methodological Reflections. In K. V. D. Eynde, C. Eggermont & E. Broeders.
- Eynde, K. V. D., C. Eggermont & E. Broeders (1990). *Dictionnaire automatisé des valences des verbes français.* Leuven: Departement Linguistiek, Katholieke Universiteit Leuven.
- Eynde, K. V. D., P. Mertens & P. Swiggers (1998). Structuration segmentale et suprasegmentale en syntaxe. Vers un modèle intégrationniste de l'écrit et de l'oral. M. Bilger, K. V. D. Eynde & F. Gadet (eds.): *Analyse linguistique et approches de l'oral. Recueil d'études offert en hommage à Claire Blanche-Benveniste,* Orbis Supplementa: Leuven - Paris: Peeters. 33-57.
- Eynde, K. V. D., S. Kirchmeier-Andersen, P. Mertens & L. Schøsler (2001). Distributional Syntactic Analysis and Valency. Basic Notions, Procedures and Applications of the Pronominal Approach. B. Nevin (ed.) *Apropos Zellig Harris.* Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Leclère, C. (1995). Sur une Restructuration Dative. *Language Research* Vol. 31, No. 1. Seoul: Language Research Institute, Seoul National University. 179-198.
- Quine, W. V. O. (1964). *From a Logical Point of View.* Harvard: Harvard University Press.
- Schøsler, L. & M. Talbot (eds.) (1995). *Studies in Valency I.* Odense: Odense Universitetsforlag.
- Schøsler, L. & K. V. Durme (1996). *The Odense Valency Dictionary. An*

Introduction. Odense Working Papers in Language and Communication 13. Odense: Odense Universitetsforlag.

Schøsler, L. & S. Kirchmeier-Andersen (1997a). Valency and Inalienable Possession. I. Baron & M. Herslund (eds.): *Possessive Structures in Danish*, Fagling-rapport nr. 3, februar 1997, Handelshøjskolen i København. 45-77.

Schøsler, L. & S. Kirchmeier-Andersen (1997b). *Studies in Valency II: The Pronominal Approach Applied to Danish*. RASK Supplement Volume 5. Odense: Odense Universitetsforlag.

Seiler, H. (1983). *Possession as an Operational Dimension of Language*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Soldatjenkova, T. (1996) *De werkwoordelijke valentie in het Russisch: een constructivistische benadering*. Ph.d.-projekt ved Katholieke Universiteit Leuven, Departement Linguïstiek. (Engelsk oversættelse under udgivelse. Leuven - Paris: Peeters)

Tesnière, L. (1959) *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.

Zhao, Yilu (1995) *Distributional Criteria for Verbal Valency in Chinese*. Leuven - Paris: Peeters.

Korpus: Frantext 20. årh.

